

РОЗВИТОК СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

© 2026 ШУШАКОВА І. К., ГЕРШМАН Ю. В.

УДК 347.948.2
JEL: K40; K14; O38

Шушакова І. К., Гершман Ю. В. Розвиток судово-експертної діяльності в Україні в умовах воєнного стану

У статті досліджено, як повномасштабна війна та режим воєнного стану трансформували діяльність судових експертів в Україні, перетворивши її з переважно процесуальної допоміжної функції на ширший компонент правової стійкості, планування відновлення та механізмів притягнення до відповідальності. Метою дослідження є виявлення та систематизація ключових векторів розвитку національної системи судово-експертної діяльності в умовах воєнного тиску, а також окреслення практичних напрямів її подальшої модернізації. Дослідження ґрунтується на комплексному підході, що включає порівняльний аналіз довоєнних і воєнних показників, використання описової статистики для оцінювання інституційного навантаження та кадрових тенденцій, а також системно-структурну інтерпретацію організаційних, методичних і технологічних змін. Отримані результати свідчать про: (1) перехід від загального кількісного скорочення до поступової структурної адаптації та часткової стабілізації інституційної діяльності; (2) помітну переорієнтацію попиту на спеціалізовані види експертиз, пов'язані з наслідками війни, зокрема оцінювання шкоди та збитків, безпекові й військово-релевантні дослідження та інші напрями підвищеного суспільного значення; (3) тенденцію до диверсифікації кадрового складу, що проявляється у зростанні ролі недержавних експертів у межах змішаної моделі забезпечення; (4) безперервне розширення методичного інструментарію, що сприяє стандартизації та підвищенню відтворюваності експертних висновків; (5) прискорену цифровізацію експертних процедур, супроводжувану зростанням інтересу до інструментів на основі штучного інтелекту для аналізу великих масивів даних, обробки аудіо- та відеоматеріалів, а також дослідження складних економічних і цифрових доказів. Водночас у статті наголошується, що впровадження технологій має узгоджуватися з вимогами прозорості, перевірюваності, належної професійної підготовки та етичних запобіжників з метою недопущення упередженості, порушення конфіденційності чи надмірної автоматизації експертного судження. Практична цінність статті полягає у формуванні структурованої системи тенденцій та інтерпретаційних положень, які можуть бути використані експертною спільнотою для визначення пріоритетів реформ, посилення механізмів забезпечення якості та розроблення цифрових рішень, що відповідають як потребам воєнного часу, так і довгостроковим очікуванням європейської інтеграції України.

Ключові слова: судово експертиза, судово-експертна діяльність, кадрове забезпечення судової експертизи, методичне забезпечення судової експертизи, використання штучного інтелекту у судово-експертній діяльності.

Рис.: 1. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 9.

Шушакова Ірина Костянтинівна – кандидат економічних наук, судовий експерт-економіст.

E-mail: irynashushakova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3811-683X>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2219359/shushakova-iryna/>

Гершман Юрій Валерійович – доктор філософії, заступник директора, Наукова установа «Інститут національної безпеки» (просп. Берестейський, 67г, кв. 161, Київ, 03117, Україна)

E-mail: yurii.hershman@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3615-5739>

UDC 347.948.2
JEL: K40; K14; O38

Shushakova I. K., Hershman Yu. V. Development of Forensic-Expert Activity in Ukraine under Martial Law

The article examines how the full-scale war and the imposition of martial law have transformed the work of forensic experts in Ukraine, shifting it from a primarily procedural support role to a broader component of legal resilience, recovery planning, and accountability mechanisms. The study aims to identify and systematize the key directions for the development of the national forensic-expert system under wartime pressure and to outline practical directions for its further modernization. The research is based on a comprehensive approach, including a comparative analysis of pre-war and wartime indicators, the use of descriptive statistics to evaluate institutional workload and personnel trends, as well as a systemic-structural interpretation of organizational, methodological, and technological changes. The results obtained indicate: (1) a shift from general quantitative reductions to gradual structural adaptation and partial stabilization of institutional activities; (2) a marked reorientation of demand toward specialized types of expertise related to the consequences of the ongoing war, particularly damage and loss assessment, security and military-relevant research, and other areas of increased social significance; (3) a trend toward diversification of personnel, reflected in the growing role of non-governmental experts within a mixed provision model; (4) continuous expansion of methodological tools, facilitating the standardization and increased reproducibility of expert conclusions; (5) accelerated digitization of expert procedures, accompanied by growing interest in AI-based tools for analyzing large datasets, processing audio and video materials, as well as examining complex economic and digital evidence. At the same time, the article emphasizes that the implementation of technologies must comply with the requirements of transparency, verifiability, appropriate professional training, and ethical safeguards to prevent bias, breaches of confidentiality, or excessive automation of expert judgment. The practical value of the article lies in creating a structured system of trends and interpretative guidelines that can be used by the expert community to identify reform priorities, enhance quality assurance mechanisms, and develop digital solutions that address both wartime needs and the long-term expectations of Ukraine's European integration.

Keywords: *judicial expertise, forensic-expert activity, staffing of judicial expertise, methodological support of judicial expertise, use of artificial intelligence in forensic-expert activity.*

Fig.: 1. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 9.

Shushakova Iryna K. – PhD (Economics), Certified Court Forensic Economist.

E-mail: irynashushakova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3811-683X>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2219359/shushakova-iryna/>

Hershman Yurii V. – PhD, Deputy Director, Scientific Institution «The National Security Institute» (apt. 161, 67h Beresteyskiy Ave., Kyiv, 03117, Ukraine)

E-mail: yurii.hershman@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3615-5739>

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну істотно змінило умови функціонування всіх інституцій держави, у тому числі системи судово-експертного забезпечення правосуддя. Воєнний стан спричинив не лише скорочення обсягів експертної діяльності у певні періоди, а й зумовив глибоку перебудову її організаційних, кадрових та методичних засад. Судова експертиза в сучасних умовах перестає сприйматися виключно як допоміжний процесуальний інструмент і поступово набуває ширшого значення у механізмах захисту державних інтересів.

У ситуації збройної агресії експертна діяльність відіграє принципову роль у фіксації фактів воєнних правопорушень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків між діями суб'єктів владних повноважень і завданими наслідками, визначенні масштабів матеріальних, екологічних та психологічних втрат. Вона формує доказову основу як для внутрішніх кримінальних проваджень, так і для реалізації міжнародно-правових механізмів притягнення держави-агресора та причетних осіб до відповідальності. За таких обставин судово-експертна система інтегрується у ширший контекст гарантування правової стійкості держави та відновлення порушених прав громадян.

Питання розвитку судово-експертної діяльності в Україні, зокрема у воєнний та післявоєнний період, набуває особливої актуальності серед вітчизняних науковців. Зокрема, В. І. Алексейчук досліджує питання кадрового забезпечення та кваліфікації судових експертів [1], Г. В. Бендовський, С. М. Денисенко свої наукові напрацювання присвячують питанням науково-методичного забезпечення експертної діяльності [2], В. Бондаренко-Берегович висвітлює інституціональні особливості судово-експертної діяльності [3; 4], К. Дзюбак досліджує як нормативно-правове регулювання судово-експертної діяльності, так і можливості впровадження інструментів штучного інтелекту у діяльність судових експертів [5; 6], А. Падалка присвячує свої дослідження питанням експертизи у розслідуванні та протидії кіберзагрозам в Україні

[7], О. А. Полянський, О. Ю. Шпак акцентують увагу на ролі судово-експертної діяльності у повоєнному відновленні України [8].

Розвиток судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану характеризується комплексом взаємопов'язаних процесів: перерозподілом експертного навантаження, зростанням ролі спеціалізованих видів експертиз, розширенням участі недержавного сегмента, оновленням інституційних механізмів управління, активною цифровізацією процедур та впровадженням сучасних технологічних рішень, зокрема інструментів штучного інтелекту. Ці явища свідчать не про фрагментарні зміни, а про системну еволюцію експертної інфраструктури.

Водночас зазначені трансформації потребують узагальнення та концептуального осмислення. Наявні дослідження здебільшого зосереджені на окремих аспектах діяльності експертних установ, тоді як цілісна оцінка стратегічних тенденцій розвитку судово-експертної системи в умовах війни залишається недостатньо розробленою. Це зумовлює актуальність комплексного наукового аналізу сучасних напрямів розвитку судово-експертної діяльності в Україні в умовах воєнного стану.

Метою статті є концептуальне осмислення розвитку судово-експертної діяльності в Україні в умовах воєнного стану шляхом виокремлення ключових системних тенденцій та обґрунтування напрямів її подальшої трансформації.

Динаміку діяльності науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України (далі – НДУСЕ) за 2020–2025 рр. наведено у табл. 1.

Як видно з табл. 1, аналіз динаміки роботи НДУСЕ чітко показує різницю до початку повномасштабного вторгнення російської федерації 24.02.2022 р. та в умовах воєнного стану. У 2020–2021 рр. спостерігалось зростання загальної кількості проведених експертиз: з 130 099 до 138 042, що свідчило про активне використання судово-

Динаміка діяльності НДУСЕ за 2020–2025 рр.

НДУСЕ	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ННЦ "Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса	34083	46716	49466	34203	14728	23670
Київський НДІСЕ	65489	68492	58780	43568	16650	14515
Одеський НДІСЕ	8400	7537	6003	6552	6597	5909
Дніпропетровський НДІСЕ	6729	6901	6303	4350	3470	4257
Львівський НДІСЕ	7786	6524	3736	3704	4099	4299
Донецький НДІСЕ	7240	1413	0	0	0	0
НДЦСЕ у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності	372	459	502	1695	2076	1786
НДЦ незалежних судових експертиз	-	-	-	-	3	442
Всього	130099	138042	124790	94072	47623	54878

Джерело: сформовано авторами на основі [9].

експертних досліджень як доказової бази у правосудді до війни. Після початку широкомасштабного вторгнення у 2022 році загальна кількість впала до 124 790 (–9,6 %), а у 2023 р. – ще більш суттєво до 94 072 (–24,6%), що відображає як складнощі функціонування установ у воєнних умовах, так і зниження загального навантаження судової системи. У 2024 р. статистика – 47 623 експертизи – значно нижча. За 2025 р. проведено 54 878 експертиз, що свідчить про позитивну динаміку у порівнянні з попереднім роком.

Найбільшу кількість експертиз традиційно виконували Київський НДІСЕ та Харківський ННЦ «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса – саме ці установи формували основну частку загального обсягу в довоєнні роки. Серед установ із меншими, але відносно стабільними показниками – Одеський, Дніпропетровський та Львівський науково-дослідні інститути судових експертиз. Водночас НДУСЕ у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності після 2022 р. демонструє тенденцію до зростання, що свідчить про підвищення ролі цифрових доказів та експертиз у сфері ІТ.

Окремо слід зазначити Донецький науково-дослідний інститут судових експертиз, діяльність якого фактично припинена у зв'язку з тимчасовою окупацією території та неможливістю забезпечення безпечного функціонування установи [7].

Отже, можна зробити висновок про значне скорочення загальної кількості експертиз після початку широкомасштабної війни порівняно з довоєнними роками, а також структурну трансформацію навантаження між установами (зростання ролі

ІТ-експертиз і стабілізація роботи окремих регіональних інститутів). Це відображає як виклики воєнного часу, так і адаптацію судово-експертної системи до нових умов. Таким чином, йдеться не лише про кількісне скорочення показників у воєнний період, а про структурну адаптацію системи до нових умов функціонування. Судово-експертна діяльність продемонструвала здатність до перерозподілу навантаження, регіональної трансформації та поступової стабілізації, що свідчить про її інституційну стійкість навіть в умовах збройного конфлікту.

Структура експертиз у воєнний період. Аналіз структури судових експертиз та експертних досліджень, проведених НДУСЕ у 2020–2025 р. наведено у табл. 2.

Дані табл. 2 показують, що у структурі проведених судових експертиз НДУСЕ у 2020–2025 рр., незалежно від зовнішніх викликів домінуючим напрямом діяльності залишаються експертизи у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення. У 2020 р. із 130 099 експертиз 113 778 припадало саме на кримінальні (87,45 %), тоді як 16 321 – на цивільні, господарські, адміністративні справи, виконавчі провадження та експертизи на замовлення фізичних і юридичних осіб (12,55 %). У 2021 р. структура зберігалася: кримінальні – 115 575 (88,41 %), інші категорії – 22 467 (11,59 %). Отже, у довоєнний період кримінальний напрям беззаперечно формував основний обсяг експертної діяльності.

Після початку повномасштабного вторгнення 24.02.2022 р. відбулося загальне скорочення кількості експертиз, однак базова структура не змінилася. У 2022 р. кримінальні експертизи ста-

**Аналіз структури судових експертиз та експертних досліджень,
проведених НДУСЕ за 2020–2025 рр.**

Вид	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Судові експертизи у цивільних, господарських, адміністративних справах, виконавчих провадженнях та на замовлення фізичних і юридичних осіб, шт.	16321	22467	24881	17411	9058	9752
Судові експертизи у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення, шт.	113778	115575	99909	76661	38565	45126
Всього	130099	138042	124790	94072	47623	54878

Джерело: сформовано авторами на основі [9].

новили 99 909 (78,88 %), а експертизи у цивільних та господарських справах – 24 881 (21,12 %). Частка кримінального напрямку тимчасово зменшилася, що можна пояснити переформатуванням роботи правоохоронної та судової систем у перші місяці війни, проте він залишився переважаючим.

У 2023 р. частка кримінальних експертиз знову зросла до 86,75 % (76 661 експертиза), тоді як цивільні та інші категорії становили 13,25 % (17 411 експертиз). У 2024 р. співвідношення склало відповідно 81,67 % (38 565) та 18,33 % (9 058). У 2025 р. проведено 45 126 кримінальних експертиз (82,23 %) і 9 752 експертиз у цивільних, господарських та адміністративних справах (17,77 %).

Таким чином, упродовж усього досліджуваного періоду кримінальні експертизи стабільно формують понад чотири п'ятих загального обсягу роботи НДУСЕ. Після 24.02.2022 р. відбулися кількісні скорочення та структурні коливання, проте зміни не мали характеру трансформації базового тренду – кримінальний напрям і надалі залишається пріоритетним у системі судово-експертного забезпечення правосуддя України.

Щодо структури видів проведених судових експертиз та експертних досліджень в умовах збройної агресії у розрізі спеціальностей спостерігається зміна структури експертного навантаження, що зумовило пріоритетність військових, вибухово-технічних, інженерно-екологічних і психологічних експертиз [1].

У контексті повномасштабної збройної агресії суттєво зростає значення експертиз, пов'язаних із визначенням розміру шкоди та економічних втрат. Як зазначає К. М. Дзюбак, запровадження Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям унаслідок збройної агресії (наказ Мінекономіки України

та ФДМУ від 18.10.2022 №3904/1223), засвідчило інституціоналізацію підходів до розрахунку економічних втрат, упущеної вигоди та потреб у відновленні зруйнованого майна. Водночас авторка наголошує, що поряд із методичним врегулюванням обчислення збитків актуалізується проблема джерел та механізмів їх відшкодування, що зумовлює необхідність формування національної програми компенсації та пошуку стабільних фінансових інструментів. Таким чином, у воєнний період економічні та оціночні експертизи набувають не лише процесуального, а й стратегічного значення в системі повоєнного відновлення України [5].

Окремо вітчизняні науковці порушують важливу прикладну проблему – відсутність системного залучення судових експертів до процесів фіксації та оцінки шкоди, завданої внаслідок збройної агресії РФ, зокрема при обчисленні матеріальних збитків, екологічної шкоди, визначенні психологічних наслідків для потерпілих. Вони підкреслюють, що недооцінка експертної складової у механізмах репарацій та компенсації може призвести до прогалин у правозастосуванні та ускладнити реалізацію міжнародно-правових механізмів відшкодування [8].

Поряд із актуалізацією економічних експертиз у період воєнного стану особливого значення набула військова експертиза. Як зазначає В. Бондаренко-Берегович, цей вид експертизи був запроваджений ще у 2015 р., однак саме після 24.02.2022 р. його практичне значення суттєво зросло. Предметом військової експертизи є встановлення та оцінка фактів щодо дій або бездіяльності органів військового управління, командирів та інших посадових осіб сектору безпеки й оборони у контексті виконання ними службових обов'язків відповідно до вимог законодавства.

Умови повномасштабної збройної агресії зумовили необхідність належного криміналістичного забезпечення розслідування порушень законів і звичаїв війни, зокрема формування якісної доказової бази для національних та міжнародних судів. У цьому контексті військова експертиза виступає важливим інструментом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між рішеннями військово-політичного керівництва та наслідками, що настали, забезпечуючи доказову основу для притягнення винних осіб до відповідальності [4].

Вказані процеси свідчать про трансформацію функціонального призначення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану. Якщо у довоєнний період вона виконувала переважно процесуальну роль у межах кримінального та цивільного судочинства, то в умовах війни її значення розширюється до стратегічного інструменту забезпечення національної безпеки, документування воєнних злочинів та формування доказової бази для механізмів міжнародної відповідальності й репарацій.

Кадровий потенціал і навантаження експертного забезпечення правосуддя. Аналіз показників експертного забезпечення правосуддя у 2020–2025 рр. демонструє декілька важливих тенденцій щодо кадрової структури системи судової експертизи (табл. 3).

За даними табл. 3, аналіз показників експертного забезпечення правосуддя у 2020–2025 рр. засвідчує відносну стабільність кадрового потенціалу системи судової експертизи з окремими коливаннями у період після 24.02.2022 р. Загальна кількість атестованих судових експертів за даними Реєстру атестованих судових експертів у 2020 р. становила 6293 особи, у 2021 р. – 6237, у 2022 р. – 5916, що відображає певне скорочення в умовах початку повномасштабного вторгнення. Водночас у 2023–2025 рр. простежується поступове відновлення показника (6064; 6185; 6468 відповідно), що свідчить про адаптацію системи до умов воєнного стану та збереження її функціональної спроможності.

Кількість судових експертів, стосовно яких внесено інформацію до Реєстру у відповідному звітному періоді, характеризується нерівномірною динамікою, що може бути зумовлено організаційними та процедурними чинниками (атестація, переатестація, оновлення даних). Водночас показовим є зростання кількості та частки судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ: якщо у 2020 р. їх частка становила 8,20 %, то станом на 2025 р. – 10,28 %. Таким чином, у досліджуваний період спостерігається поступове посилення ролі недержавного сегмента у структурі експертного забезпечення правосуддя, що свідчить про диверсифікацію кадрової моделі функціонування системи.

Таблиця 3

Експертне забезпечення правосуддя у 2020–2025 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Кількість судових експертів стосовно яких внесено інформацію в Реєстр атестованих судових експертів	970	399	973	645	397	811
Кількість атестованих судових експертів за даними Реєстру атестованих судових експертів (всього)	6293	6237	5916	6064	6185	6468
з них кількість судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ	516	522	435	598	630	665
Питома вага судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, %	8.20	8.37	7.35	9.86	10.19	10.28

Джерело: сформовано авторами на основі [9].

Попри відносну кількісну стабільність кадрового складу, наведені показники слід оцінювати з урахуванням умов воєнного стану, які істотно вплинули на фактичні можливості здійснення експертної діяльності. Повномасштабне вторгнення РФ спричинило втрати професійних кадрів, вимушену евакуацію працівників експертних установ,

мобілізацію частини експертів до лав Збройних Сил України, а також ускладнення організації роботи через безпекові ризики та обмеження доступу до окремих територій. За таких обставин формальна чисельність атестованих експертів не повною мірою відображає реальний кадровий ресурс, доступний для виконання експертних завдань [1].

Як уже зазначалося, воєнний період характеризується зростанням попиту на окремі види експертиз, пов'язаних із фіксацією воєнних злочинів, оцінкою зруйнованого майна, дослідженням зброї, вибухових пристроїв, екологічної та психологічної шкоди. Отже, у системі судово-експертного забезпечення правосуддя сформувався дисбаланс між кадровими ресурсами та підвищеним навантаженням, що актуалізує потребу в удосконаленні механізмів професійної підготовки, перерозподілу функцій між державним і недержавним сегментами, а також запровадженні більш гнучких організаційних і цифрових інструментів управління експертною діяльністю.

Водночас зазначені процеси засвідчують формування нової моделі кадрової організації судово-експертної діяльності. Зростання частки експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, відображає тенденцію до кадрової диверсифікації та поступового переходу до змішаної моделі функціонування системи. Така модель поєднує потенціал державного та недержавного сегментів і підвищує адаптивність системи в умовах воєнних викликів.

Діяльність Центральної експертно-кваліфікаційної комісії. За статистичними даними, що відображені на офіційному сайті Міністерства юстиції України, простежується активна кваліфі-

каційна та дисциплінарна діяльність Центральної експертно-кваліфікаційної комісії (далі – ЦЕКК). Зокрема, лише у 2020 р. за результатами роботи кваліфікаційної палати було присвоєно кваліфікацію значній кількості осіб (наприклад, 26 – у 1 кв., 60 – у 2 кв., 101 – у 3 кв., 129 – у 4 кв. серед експертів, які не є працівниками державних установ), що свідчить про інтенсивне оновлення експертного корпусу. У наступні періоди показники варіюються, проте у 2024–2025 рр. зберігається стабільна кількість рішень щодо присвоєння та підтвердження кваліфікації [9].

Дисциплінарна практика також має системний характер: щоквартально фіксуються рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності, порушення дисциплінарних проваджень або відмову у їх відкритті. Кількість таких рішень коливається, однак не має ознак різкого зростання, що дозволяє зробити висновок про відносну стабільність дисциплінарної ситуації в середовищі судових експертів. У сукупності ці показники підтверджують, що ЦЕКК виконує не лише функцію доступу до професії, а й забезпечує постійний контроль якості та дотримання професійних стандартів.

Методичне забезпечення судово-експертної діяльності. Методичне забезпечення експертної діяльності також відзначається позитивною тенденцією (рис. 1).

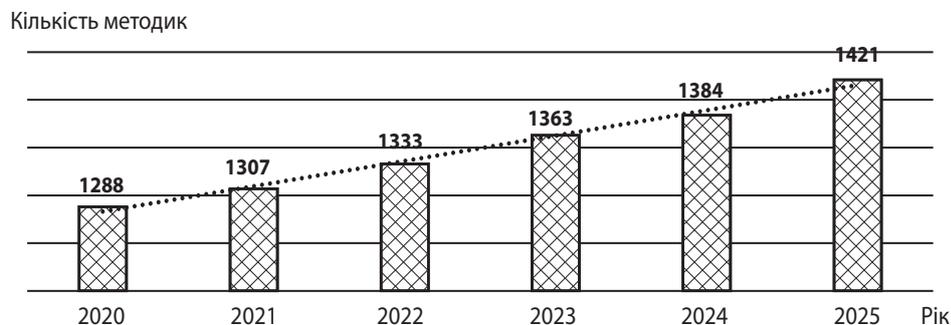

Рис. 1. Загальна кількість методик, які містяться у Реєстрі методик судових експертиз у 2020–2025 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [9].

Зображена на рис. 1 динаміка загальної кількості методик, що містяться у Реєстрі методик судових експертиз, у 2020–2025 рр. свідчить про поступове та стабільне розширення методичної бази експертної діяльності. Якщо у 2020 р. в Реєстрі методик судових експертиз обліковувалося 1288 методик, то у 2021 р. – 1307, у 2022 р. – 1333, у 2023 р. – 1363, у 2024 р. – 1384, а у 2025 р. – 1421. Таким чином, за досліджуваний період приріст становив понад десять відсотків, що свідчить про системну роботу з оновлення та розширення науково-

методичного забезпечення судово-експертної діяльності.

Аналіз структури методичного забезпечення засвідчує його нерівномірність залежно від виду судової експертизи. Найбільш забезпеченими є експертиза матеріалів, речовин та виробів (421 методика), інженерно-технічна експертиза (202), технічна експертиза документів (132), економічна (110) та трасологічна експертиза (109). Значна кількість методик у цих напрямках зумовле-

на їх тривалою інституційною сформованістю, високою практичною затребуваністю та складністю об'єктів дослідження.

Водночас окремі види експертиз мають обмежене методичне забезпечення. Зокрема, історико-археологічна експертиза представлена лише однією методикою, що пояснюється її відносною новизною – цю методику зареєстровано у Реєстрі методик судових експертиз лише 28.04.2023 р. Невелику кількість методик також мають військова, ветеринарна експертиза, експертиза спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а також окремі творчомистецькі напрями. Отже, структура методичного забезпечення відображає як історично сформовані пріоритети криміналістичних та інженерно-технічних досліджень, так і поступове розширення переліку видів експертиз, зокрема шляхом впровадження нових спеціалізованих напрямів у відповідь на актуальні суспільні та правові виклики.

Важливо, що навіть після 24.02.2022 р., попри воєнні виклики, тенденція до зростання кількості методик судових експертиз не лише зберігається, а й залишається послідовною, що свідчить про інституційну стійкість системи судової експертизи та її здатність до розвитку в умовах воєнного стану. Водночас, як зазначають Г. В. Бендовський та С. М. Денисенко, подальше вдосконалення науково-методичного забезпечення потребує формування єдиного державного підходу до розробки та впровадження методик, їх уніфікації на галузевому рівні та визначення меж автономності експерта при виборі методів дослідження. Автори наголошують на необхідності розроблення алгоритмів експертних дій з метою зменшення суб'єктивізму та впровадження новітніх технологій, активізації розробки методик безпосередньо експертними установами з одночасною гармонізацією їх із міжнародними стандартами та практикою ENFSI й AAFS, а також створення постійної наукової платформи для координації методичної роботи та інтеграції цифрових технологій у судово-експертну діяльність [2].

Отже, розширення методичної бази в умовах воєнного стану свідчить про поступову інституціоналізацію нових напрямів експертної діяльності. Методичний розвиток перестає бути суто технічним процесом оновлення інструкцій і набуває характеру стратегічного інструменту стандартизації, уніфікації та гармонізації національної експертної системи з міжнародними практиками.

Інституційний розвиток та цифровізація судово-експертної діяльності. В. В. Бондаренко-Берегович, здійснюючи аналіз інституційних особливостей судово-експертної діяльності, обґрун-

товує необхідність імплементації міжнародних стандартів акредитації (ISO/IEC 17025), створення незалежного органу сертифікації та контролю, запровадження єдиної системи атестації й регулярної переатестації експертів, удосконалення законодавчого регулювання з посиленням гарантій їх незалежності, формування відкритих реєстрів експертів та установ, оновлення і стандартизації методик, підвищення матеріально-технічного забезпечення, розвитку безперервного професійного навчання, розширення міжнародного співробітництва та впровадження сучасних цифрових технологій у експертну практику [3].

Полянський А. О. та Шпак Ю. Б., розглядаючи судово-експертну діяльність у контексті повоєнного відновлення України, обґрунтовують її подвійний статус – як об'єкта реформування та як інструменту відбудови держави. Автори акцентують, що в межах стадії довгострокового відновлення (стадія III за моделлю CEPF) ключового значення набувають інституційні реформи, які безпосередньо впливатимуть на систему НДУСЕ, з огляду на євроінтеграційні процеси та можливе реформування судової системи. Особлива увага приділяється необхідності інтеграції українських експертів у міжнародні наукові програми, участі у грантових проектах та розширенні міжнародного співробітництва [8].

У межах цифрової трансформації судово-експертної діяльності В. І. Алексейчук обґрунтовує доцільність впровадження електронного експертного провадження, електронних архівів наглядових проваджень, автоматизованого розподілу доручень на проведення експертиз, а також розширення функціоналу «електронних кабінетів судових експертів» з метою оптимізації документообігу та підвищення прозорості процедур. Окрему увагу приділено необхідності модернізації Державного реєстру судових експертів шляхом створення більш інформативної цифрової системи.

Ключовою пропозицією є формування Єдиної інформаційної платформи судових експертів (ЄІПСЕ), яка має забезпечити інтеграцію освітніх, методичних і організаційних процесів, фіксацію результатів підвищення кваліфікації, автоматичне інформування про зміни законодавства та впровадження дієвих механізмів контролю професійного розвитку. Реалізація зазначених заходів потребує нормативного закріплення та комплексного оновлення законодавства у сфері судово-експертної діяльності [1].

Таким чином, окреслені науковцями напрями реформування свідчать про перехід судово-експертної діяльності від фрагментарного норма-

тивного вдосконалення до системної інституційної перебудови. Йдеться не лише про оновлення окремих процедур чи технічну цифровізацію, а про формування нової моделі функціонування експертної інфраструктури, заснованої на стандартизації, прозорості, міжнародній інтеграції та технологічній модернізації. У воєнний та повоєнний період така модель набуває особливого значення, оскільки поєднує внутрішні потреби підвищення якості експертного забезпечення правосуддя з вимогами євроінтеграційного розвитку та міжнародної відповідальності за наслідки збройної агресії.

Використання штучного інтелекту у судово-експертній діяльності. Окремим напрямом модернізації судово-експертної діяльності є впровадження технологій штучного інтелекту (далі – ШІ). Як зазначає К. Дзюбак, системи ШІ здатні аналізувати великі масиви даних, виявляти приховані закономірності та забезпечувати високу точність результатів, що відкриває нові можливості для підвищення ефективності експертних досліджень. Технології штучного інтелекту можуть застосовуватися для аналізу місць подій, автоматичного розпізнавання мовних шаблонів в аудіо- та відеозаписах, ідентифікації осіб, а також обробки складних економічних і цифрових даних. Важливою перевагою ШІ є його здатність до безперервного навчання та зменшення впливу людського фактору, що забезпечує послідовність і відтворюваність результатів. Водночас авторка наголошує, що використання таких технологій потребує нормативного врегулювання, забезпечення прозорості алгоритмів та належної підготовки експертів до роботи з інтелектуальними системами [6].

У цьому контексті цифровізація та впровадження технологій штучного інтелекту виступають не окремими технічними новаціями, а складовими формування нової технологічної моделі судово-експертної діяльності. Відбувається поступовий перехід від традиційної паперової та фрагментарної організації експертних процесів до інтегрованої цифрової інфраструктури, що забезпечує прозорість, контрольованість і відтворюваність результатів експертних досліджень.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз дозволяє визначити такі системні тенденції розвитку судово-експертної діяльності в Україні в умовах воєнного стану:

1. Перехід від кількісного скорочення експертних досліджень до їх структурної адаптації та стабілізації.
2. Актуалізація нових видів експертиз (військових, економічних, інженерно-екологіч-

них), пов'язаних із документуванням наслідків збройної агресії.

3. Формування змішаної кадрової моделі з поступовим посиленням ролі недержавного сегмента.
4. Інституційна модернізація системи через оновлення методичного забезпечення та гармонізацію з міжнародними стандартами.
5. Цифровізація експертної діяльності та інтеграція інтелектуальних технологій як елементів нової технологічної парадигми.

У сукупності зазначені процеси свідчать про трансформацію судово-експертної діяльності з інструмента процесуального доказування у багатовимірний механізм забезпечення національної безпеки, повоєнного відновлення та міжнародної відповідальності держави-агресора. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алексейчук В. І. Питання підготовки судових експертів (в контексті вирішення завдань відновлення України) // Судова експертиза в контексті відновлення України. III Всеукраїнський форум судових експертів : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (9 червня 2023 р. м. Львів) ; за ред. М. О. Можасєва, НДЦСЕ у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ : Вид-во Ліра-К, 2023. С. 24–32.
2. Бендовський Г. В., Денисенко С. М. Деякі аспекти науково-методичного забезпечення експертної діяльності // Судова експертиза в контексті відновлення України. III Всеукраїнський форум судових експертів : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (9 червня 2023 р. м. Львів) ; за ред. М. О. Можасєва, НДЦСЕ у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ : Вид-во Ліра-К, 2023. С. 33–38.
3. Бондаренко-Берегович В. Судово-експертна діяльність у світі: інституційні особливості та перспективи для України. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2025. № 1 (13). С. 36–42.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-1-13-6>
4. Бондаренко-Берегович В. Судово-експертна діяльність під час дії правового режиму воєнного стану // Сучасні напрямки розвитку судової експертизи та криміналістики : зб. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 5 вересня 2024 р.). Одеса : Юридика, 2024. С. 76–79.
5. Дзюбак К. Проблемні аспекти законодавчого регулювання судово-експертної діяльності в Україні // 30 років Закону України «Про судову експертизу»: сучасний стан та перспективи вдосконалення : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 лютого 2024 року) / відп. ред. А. Черемнова. Одеса : Юридика, 2024. С. 75–81.

6. Дзюбак К. Штучний інтелект у судово-експертній діяльності: потенціал та етичні проблеми // Сучасні напрямки розвитку судової експертизи та криміналістики : зб. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 5 вересня 2024 р.). Одеса : Юридика, 2024. С. 160–164.
7. Padalka A. Forensic and technical criminalistics support in cybercrime investigation: countering cyber threats in Ukraine. *Revista Científica General José María Córdova*. 2022. № 20 (38). С. 407–423. DOI: <https://dx.doi.org/10.21830/19006586.901>
8. Полянський А. О., Шпак О. Б. Судово-експертна діяльність як складова повоєнного відновлення України // Судова експертиза в контексті відновлення України. III Всеукраїнський форум судових експертів : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (9 червня 2023 р. м. Львів) ; за ред. М. О. Можаява / НДЦСЕ у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ : Вид-во Ліра-К, 2023. С. 13–16.
9. Експертне забезпечення правосуддя // Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/zvitnist/expert_support_of_justice

REFERENCES

- Aliexsieichuk V. I. (2023). Pytannia pidhotovky sudovykh ekspertiv (v konteksti vyrishennia zavdan vidnovlennia Ukrainy) [Issues of forensic experts training (in the context of solving the tasks of Ukraine's recovery)]. *Sudova ekspertyza v konteksti vidnovlennia Ukrainy. III Vseukrainskyi forum sudovykh ekspertiv: materialy III Vseukrainskyi forum sudovykh ekspertiv: materialy III Vseukr. nauk.-prakt. conf.* [Forensic examination in the context of Ukraine's recovery. III All-Ukrainian Forum of Forensic Experts: materials of the III All-Ukrainian scientific-practical conference] (pp. 24–32). Kyiv: Vyd-vo Lira-K.
- Bendovskyi H. V. & Denysenko S. M. (2023). Deiaki aspekty naukovo-metodychnoho zabezpechennia ekspertnoi diialnosti [Some aspects of scientific and methodological support of expert activity]. *Sudova ekspertyza v konteksti vidnovlennia Ukrainy. III Vseukrainskyi forum sudovykh ekspertiv: materialy III Vseukr. nauk.-prakt. conf.* [Forensic examination in the context of Ukraine's recovery. III All-Ukrainian Forum of Forensic Experts: materials of the III All-Ukrainian scientific-practical conference] (pp. 33–38). Kyiv: Vyd-vo Lira-K.
- Bondarenko-Berehovych V. (2024). Sudovo-ekspertna diialnist pid chas dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu [Forensic expert activity during the legal regime of martial law]. *Suchasni napriamky rozvytku sudovoi ekspertyzy ta kryminalistyky: zb. Vseukr. nauk.-prakt. conf.* [Modern directions of development of forensic examination and criminalistics: collection of the All-Ukrainian scientific-practical conference] (pp. 76–79). Odesa: Yurydyka.
- Bondarenko-Berehovych V. (2025). Sudovo-ekspertna diialnist u sviti: instytutsiini osoblyvosti ta perspektyvy dlia Ukrainy [Forensic expert activity in the world: institutional features and prospects for Ukraine]. *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, 1 (13), 36–42. <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-1-13-6>
- Dziubak K. (2024). Shtuchnyi intelekt u sudovo-ekspertnii diialnosti: potentsial ta etychni problemy [Artificial intelligence in forensic expert activity: potential and ethical problems]. *Suchasni napriamky rozvytku sudovoi ekspertyzy ta kryminalistyky: zb. Vseukr. nauk.-prakt. conf.* [Modern directions of development of forensic examination and criminalistics: collection of the All-Ukrainian scientific-practical conference] (pp. 160–164). Odesa: Yurydyka.
- Dziubak K. (2024). Problemni aspekty zakonodavchoho rehuliuвання sudovo-ekspertnoi diialnosti v Ukraini [Problematic aspects of legislative regulation of forensic expert activity in Ukraine]. *30 rokiv Zakonu Ukrainy «Pro sudovu ekspertyzu»: suchasnyi stan ta perspektyvy vdoskonalennia: materialy Vseukr. nauk.-prakt. conf.* [30 years of the Law of Ukraine «On Forensic Examination»: current state and prospects for improvement: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference] (pp. 75–81). Odesa: Yurydyka.
- Ministerstvo yustytzii Ukrainy. (2026). Ekspertne zabezpechennia pravosuiddia [Expert support of justice]. https://minjust.gov.ua/zvitnist/expert_support_of_justice
- Padalka A. (2022). Forensic and technical criminalistics support in cybercrime investigation: countering cyber threats in Ukraine. *Revista Científica General José María Córdova*, 20 (38), 407–423. <https://dx.doi.org/10.21830/19006586.901>
- Polianskyi A. O. & Shpak O. B. (2023). Sudovo-ekspertna diialnist yak skladova povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Forensic expert activity as a component of post-war recovery of Ukraine]. *Sudova ekspertyza v konteksti vidnovlennia Ukrainy. III Vseukrainskyi forum sudovykh ekspertiv: materialy III Vseukr. nauk.-prakt. conf.* [Forensic examination in the context of Ukraine's recovery. III All-Ukrainian Forum of Forensic Experts: materials of the III All-Ukrainian scientific-practical conference] (pp. 13–16). Kyiv: Vyd-vo Lira-K.

Стаття надійшла до редакції / Received: 06.01.2026 р.
 Статтю прийнято до публікації / Accepted: 20.01.2026 р.
 Оприлюднено / Published: 25.02.2026 р.